

(ISSN: 2587-0238)

Yeşilbursa, C. C. (2021). Pre-Service Social Studies Teachers' Dilemmas About Protection of Tangible Heritage. *International Journal of Education Technology and Scientific Research*, 6(14), 1-30.

DOI: <http://dx.doi.org/10.35826/ijetsar.286>

Article Type (Makale Türü): Research Article

PRE-SERVICE SOCIAL STUDIES TEACHERS' DILEMMAS ABOUT PROTECTION OF TANGIBLE HERITAGE

Cemil Cahit YEŞİLBURSA

Associate Professor Dr., Gazi University, Ankara, Turkey, yesilbursa@gazi.edu.tr

ORCID: 0000-0001-8568-6061

Received: 04.12.2020

Accepted: 22.03.2021

Published: 01.04.2021

ABSTRACT

Tangible heritage is the material cultural assets that human beings have tried to protect and pass on to the next generations since the first periods of history. Although this understanding of protection was formerly due to religious reasons, habits, traditions and show of power, the scope and nature of protection has changed over time. The inadequacy of national and international laws in the protection of tangible heritage has brought up the education of conscious citizens on this issue. At this point, the importance of school education is emphasized, and it is tried to ensure that students become sensitive about tangible heritage. In this context, the concept of tangible heritage has started to be included in the curriculum. One of the aims of social studies in Turkey is that the protection of cultural heritage and development. Therefore, it is important to examine the views of future social studies teachers, who will teach this course, on the protection of cultural heritage. In this study, it is aimed to examine the dilemmas of social studies teacher candidates regarding the preservation of concrete cultural heritage. In the current study, it is aimed to examine the dilemmas of pre-service social studies teachers regarding the protection of tangible heritage. In this study, it is accepted that the tangible heritage is occurred from historical buildings, historical places, historical monuments and historical objects. Survey research method was used in the study. The data of the study were collected from 40 social studies teacher candidates. Six different dilemma stories were used in collecting data related to protect tangible heritage. Two of these are religious, two economic, one ethnic-nationalist and one self-interest dilemma stories. Data were collected in the form of written responses. Frequency analysis were used in the analysis of the data. Results showed that the participants sided with the protection of religious structures, the protection of cultural environment and structures, and that they prioritized the protection of their own culture's structures over those of other cultures. On the other hand, it was observed that the participants were divided over personal benefits in protection of cultural heritage. Moreover, it was observed that participants' understanding of protection of cultural heritage was weakened regarding the protection of tangible heritages which are portable, vendible, and have a nominal value. Both groups emphasized religious values regarding dilemmas about personal interest on protection of cultural heritage.

Keywords: Cultural heritage, tangible heritage, dilemmas, pre-service social studies teachers

INTRODUCTION

Cultural heritage is related to our history. It is a universal and at the same time a local product. It is used and produced by different interest groups for present and future generations. Research on the protection of cultural heritage has been carried out for many years. Mankind has preserved the things it valued throughout its history; therefore, measures are taken at national and international levels to protect the cultural heritage. Cultural heritage is the material and spiritual cultural accumulation that human beings have created throughout history. In the protection of this accumulation, human factor has been focused on in recent years. In this respect, awareness of citizens, in other words, education has started to be given importance for the protection of cultural heritage.

It is possible to divide the environment in which people live into two: natural and cultural. The elements of natural environment to which people give value, use, modify and therefore, manage, protect and exploit are called natural resources. Cultural resources, on the other hand, occur because of human interaction with the natural environment. In this sense, the concept of heritage includes both natural resources and cultural resources. Because cultural assets occur in the natural environment, the protection of cultural heritage with its natural environment is required (Pearson & Sullivan, 1995). UNESCO defined heritage as natural and cultural in 1972. Cultural heritage includes all elements of the environment formed in time because of interaction between human and places (COUNCIL of EUROPE, 2014). Cultural heritage is separated into intangible and tangible heritage. Tangible heritage is defined as including “buildings, historical sites, monuments, and the artefacts that are found valuable to protect for the future” by UNESCO (UNESCO, 2020). Tangible heritage includes all material culture such as historical buildings and towns, archaeological sites, cultural landscapes or movable cultural property (Mckercher & Du Cros, 2002). These assets might be valuable for a community in terms of archaeology, architecture, science and technology. Regarding identity, having a historical or scientific, aesthetic/artistic and economical value are the reasons for protecting tangible heritage (Ashworth, 1994; Pearson & Sullivan, 1995; AUSTRALIA ICOMOS, 2000; Mckercher & Du Cros, 2002; Madran & Özgonul, 2005; Aslan & Ardemagni, 2006). Objects are important sources for exploring the past, because they provide concrete evidence for ideas whose accuracy can be questionable. Therefore, tangible heritage is the most concrete source of information that enlightens us about communities’ that lived in a particular period of time, their social, economic, cultural, and political lives, in addition to their technology, architecture or industry (Ashworth, 1994; Pearson & Sullivan, 1995; Madran & Özgonul, 2005). Moreover, tangible heritage assets are concrete expressions of identity, so in historical processes they have been used as a tool by governments for creating national identity (Pieris & Prematilleke, 1993, Ashworth, 1994; Kiper, 2004).

Tangible heritage assets are rare and non-renewable thus they are valuable. Once a cultural asset disappears, it cannot be replaced, therefore the disappearance of cultural heritage assets is a loss of humanity all together (Mckercher & Du Cros, 2002; COUNCIL of EUROPE, 2014). In order to hand them down to next generations, cultural heritage assets should be protected. Moreover, these assets should be used for education and

entertainment. Meeting these two demands is a difficult mission for cultural heritage managers (Pieris & Prematilleke, 1993). Tangible heritage should be used as much as it is protected. However, it must be remembered that the assets that were lost because of lack of awareness and overloading cannot be returned (Alkiş & Oğuzoğlu, 2005). Thus, there must be a balance between protection of tangible cultural assets and their use for touristic purposes (Mckercher & Du Cros, 2002). However, the tangible heritage that humankind has valued for various reasons is faced with problems of deterioration, fraying, and extinction. These problems can be divided in two groups as natural and humane (Aslan & Ardemagni, 2006). Earthquakes, floods, moistures, luminary, animals, chemical and biological erosion, and storms are among the former. Wars, armed conflicts, urbanization, illegal excavation, vandalism, illegal trade, tourism, heavy traffic, negligence, inadequate laws are among the latter (Karpuz, 1990; Aslan & Ardemagni, 2006; Sey, 2014). Because of its importance mentioned above and the threat it is faced with, the protection of tangible heritage has become increasingly essential. For many years, national and international bodies have worked to protect tangible heritage. However, legislative regulations have not been enough alone, and the importance of education has become more prominent. One of the most effective ways to protect tangible heritage is to raise individuals' awareness. Therefore, the necessity of heritage education at every level of the education system from pre-school to university is now being emphasized by some organizations and some researchers (Hunter, 1988; Patrick, 1989; Bektaş, 1992; Ardemagni, 2006; COUNCIL of EUROPE COMMITTEE of MINISTERS, 2014; Gökmen, 2014; Öztürk & Enez, 2015). Almost all of the courses in schools can realize creating awareness about cultural heritage among children and young adults. Moreover, studies emphasize that various school curriculums should be integrated to create awareness about cultural heritage among children (Hunter, 1988; Patrick, 1989; Bektaş, 1992; Borman, 2004; Gökmen, 2014; Wilhelm, 2014). In this context in Turkey, social studies lessons taught in 4-7th grades can be said that it is one of the most suitable courses in raising awareness of cultural heritage. One of the objectives of this course is to protect and develop cultural heritage. For this reason, it is thought that researching the dilemmas of social studies teacher candidates regarding the preservation of concrete cultural heritage will contribute to shaping the education-teaching process. Reber (1985) defines the concept of dilemma as "a person confronts two or more situations that are mutually different or incompatible with each other in which none of them are fully satisfactory" (Aydın, 2009, p. 60). In the Turkish dictionary of the Turkish Language Institution, dilemma is defined as "a discussion, problem or a rational situation that forces people to follow one of the undesirable options, mostly one of two options" (TDK, 1988, p. 1060). Based on these definitions, the dilemma can be expressed as having to choose between two undesirable situations. Research has been carried out on the dilemmas experienced in the protection of cultural heritage in various parts of the world. These studies are particularly relevant to cultural heritage management and are related to economic and tourism-based dilemmas (Mossetto, 1994; Fairclough, Harrison, Jameson, & Schofield, 2008; Mawere, Mubaya, & Sagiya, 2013; Katsamudanga, 2014). When the relevant literature was examined, until the time this study was carried out, there was no study that investigated the views of teachers, students, or teacher candidates through dilemmas regarding the protection of tangible heritage. Considering that the protection of cultural heritage is related to the value people give to it

(Pearson & Sullivan, 1995), it is important to investigate future social studies teacher's views on tangible heritage through dilemmas.

The damage to tangible heritage caused by humankind is much more and various than that caused by nature (Karpuz, 1990). Humans may cause damage on tangible heritage purposefully or unwillingly by building houses, schools, hospitals, roads, dams, establishing factories, vandalism, armed conflict, religious or nationalist and ethnical fanaticism, smuggling, tourism, heavy traffic and agriculture (Karpuz, 1990; Madran & Özgonul, 2005; Aslan & Ardemagni, 2006; Sey, 2014). In this study, these threats are designed to take part in the dilemma categories. These categories are named economy-based, religion-based, ethnic-nationalist-based, personal interest-based dilemmas. In this way, the study aimed to explore pre-service social studies teachers' views on the protection of tangible heritage. The following research questions were formulated to this aim:

1. How are the pre-service social studies teachers' religious-based dilemmas about protection of tangible heritage?
2. How are the pre-service social studies teachers' economy-based dilemmas about protection of tangible cultural heritages?
3. How are the pre-service social studies teachers' ethnical-nationalist-based dilemmas about protection of tangible cultural heritages?
4. How are the pre-service social studies teachers' personal interests-based dilemmas about protection of tangible cultural heritages?

METHOD

This research was discussed at the meeting of Gazi University Measurement and Evaluation Ethics Sub-Working Group dated 22.12.2020 and numbered 13, and it was unanimously decided that there was no ethical problem to conduct the research.

Research Design

This study is a descriptive research. In the study, survey model was used. Survey is a research model that aims to identify a past or present situation as it exists (Karasar, 2020, p.109). The purpose of survey studies is to describe the current situation related to the subject of the research by taking a photograph (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz, & Demirel, 2008, p. 177, 178).

Study Group

Convenience sampling was used to determine the study group. Convenience sampling is a method often preferred by researchers, because it simplifies access to participants (Kemper, Stringfield & Teddlie, 2003). Data were collected from 40 pre-service social studies teachers (female=20, male=20) who were studying at a large university in the central Anatolian region of Turkey at the time of the study. All the participants were seniors.

The number of participants was relatively low, as the study was not intended to generalize, and the data collection tool consisted of open-ended questions.

Data Collection

Questionnaires are mostly used in survey type research. Apart from questionnaires, interview forms are also used frequently. In survey type research, the data can be quantitative or qualitative (Büyüköztürk et al., 2008, p. 182, 183). In this study, the data collection tool with open-ended questions was used since the participants were asked to answer the questions freely. In the data collection tool, interpretation questions were included among the types of open-ended questions as it was aimed to collect more unbiased and detailed answers regarding the research subject (Büyüköztürk et al., 2008, p.116). Accordingly, six different dilemma stories regarding the protection of cultural heritage were included in the data collection tool. Two of these stories are religiously based, two based on economy, one based on ethno-nationalist and one based on self-interest. Dilemma stories are shown in written form. The preservice teachers were asked to read these stories and choose between the two situations. They were asked to explain their views in detail. Participants expressed their views on these stories in writing. Because the stories are long, only the dilemma sentences are summarized in Table 1. The full versions of the dilemma stories are provided in the appendix.

Table1. Dilemmas about Protection of Tangible Heritage

Protecting Historical Mosques in Istanbul (Religious)	vs	To ease transportation in Istanbul
Protecting Churches in Bingöl (Religious)	vs	Opening a Coal Mine
Protecting Hasankeyf (Economic)	vs	Ilisu Dam and Hydroelectric Power Plant
Protecting Saracoglu Historical Neighborhood (Economic)	vs	Building a Shopping Mall
Protecting Georgian and Armenian Historical Structures (Ethnic-Nationalist)	vs	Protecting Seljuk and Ottoman Historical Structures
Delivery of the treasure to authorities (Personal Interest)	vs	Selling this treasure illegally

Data Analysis

Frequency and percentage calculations were used to analyze the participants' responses to the dilemma stories (Yıldırım & Simşek, 2006, p. 243). The percentage distribution and frequency of the answers given to the questions in the results of survey type research is important in terms of showing the opinions of the participants (Büyüköztürk et al., 2008, p. 183).

FINDINGS

Religious-Based Dilemmas about Protection of Cultural Heritage

Two different dilemma stories were used to reveal the participants' religious-based dilemmas about protection of cultural heritage. One was about the subway's route being too close to the historical Ottoman mosques in the historical peninsula in Istanbul and the possibility that it may damage those structures. The other was about a

coalmine that is planned to open next to the Surp Hovhannes Church in Bingöl, and which will cause the demolition of the church. The frequencies of responses to the first case are summarized in Table 2.

Table 2. Pre-service Social Studies Teachers' Dilemmas about Protecting the Historical Mosques in Istanbul

Dilemma Statements	f	f
In order to protect the historical Mosques in the historical peninsula in Istanbul subway construction must be stopped	32	
The subway construction in historical peninsula in Istanbul must go on		8

Table 2. shows that 32 (80%) participants indicated that the subway construction must be stopped in order to protect historical mosques on the historical peninsula in Istanbul, whereas the remaining 8 (20%) stated that subway construction must go on. Content analysis of the participants' reasons revealed that 19 remarked on the importance of protecting the historical mosques because they were expressions of identity. They emphasized that these mosques represented culture and were thus a part of cultural heritage. They also stressed the necessity that these mosques be transferred to future generations and the importance of the continuity of national culture. Nine participants stated that these structures were rare and non-renewable, while two emphasized the touristic significance of these mosques, pointing out that the mosques on the historical peninsula attract both domestic and foreign tourists. They also emphasized that damage to the mosques would decrease the income from tourism. One participant stated that religion and history were more important than anything and the mosques had to be protected under any circumstances. Another said that the mosques reflected the eras in which they were built, and thus gave information about the art and technology of those times, thus emphasizing the information source characteristic of historical buildings. The participants who stated that the construction of subway must go ahead emphasized the overpopulation in Istanbul and the transportation problem as reasons for their choice. They stressed that people's prosperity was more important. Preservice social Studies teachers' dilemmas about protection of Surp Hovhannes Church in Bingöl are summarized in Table 3.

Table 3. Preservice Social Studies Teachers' Dilemmas about Protection of Surp Hovhannes Church in Bingöl

Dilemma Statements	f	f
Surp Hovhannes Church in Bingöl must be protected	28	
A coal mine must be opened		12

Table 3 shows that 28 (70%) of the participants indicated that Surp Hovhannes Church in Bingöl must be protected, stating that this building had historical and cultural value, and that it was common heritage for humanity. They emphasized that being a Muslim required to respect churches; and as they would not want any damage to come to mosques in Christian countries, they should protect the churches in their country. They also stated that this church was a historical place and history could not be lived again. They emphasized that opening a coal mine would not be a permanent solution to the unemployment problem but restore this church and bringing it into service as a touristic site may be a permanent solution to this problem in the region. 12 (30%) participants chose the option of opening a coal mine, underlining the region's unemployment problems and

underdevelopment. They stated that coal mine may contribute to the economic growth of the region and the national economy.

Economy-Based Dilemmas About Protection of Cultural Heritage

Two different dilemmas were used to reveal the participants' economy-based dilemmas about protection of cultural heritage. The first story is about a large dam and a hydroelectric power plant planned to be built in the South-eastern Anatolian region of Turkey, and which would demolish the cultural assets in Hasankeyf, the historical background of which dates back over 10,000 years. Hasankeyf is one of the important cultural heritage sites in the world that meets nine out of the ten "world heritage" criteria of UNESCO. Moreover, the Ilisu Dam and Hydroelectric Power Plant is a big project which will have an impact on the development of the region. This story aimed to uncover the participants' dilemmas between the protection of cultural heritage and economy-development projects. Pre-service social studies teachers' dilemmas about protecting Hasankeyf are summarized in Table 4.

Table 4. Pre-service Social Studies Teachers' Dilemmas about Protecting Hasankeyf

Dilemma Statements	f	f
Protecting Hasankeyf	35	
Ilisu Dam and Hydroelectric Power Plant		5

It is observed that 35 (87.5%) of the participants chose protection of Hasankeyf, and 5 (12.5%) of the participants chose the continuation of the dam and hydroelectric power plant projects. Those who chose protection of Hasankeyf emphasized that it was an important and historical place and a world common heritage. Stressing that once this place had been disappeared it could never be brought back, the participants showed that they realized the rare and non-renewable characteristic of cultural heritage and that its loss would mean a loss of knowledge about the past. They suggested that alternative energy sources might be used for development of the country, and that opening Hasankeyf to tourism might be sustainable for economic development. On the other hand, while those who chose the continuation of the dam and power plant project, accepted the historical and cultural importance of Hasankeyf, they stated that implementation of this project was more important for the development of both that region and the country.

The other economy-based story was about the demolition of the historical Saracoglu neighborhood in Ankara and building a shopping mall in its place. This neighborhood is in the downtown area and is surrounded by offices, malls, cafes, and boutiques. Pre-service social studies teachers' dilemmas about protecting historical Saracoglu Neighborhood are summarized in Table 5.

Table 5. Pre-service Social Studies Teachers' Dilemmas about Protecting Historical Saracoglu Neighborhood

Dilemma Statements	f	f
Saracaoglu Neighborhood should be protected	37	
A shopping mall should be built		3

It was observed that 37 (92.5%) participants chose protection of the neighborhood, while three (7.5%) chose the other statement, building a shopping mall. The former stated that they were against building of a shopping mall, mentioning there are already lots of shopping malls. They emphasized that the historical structures had souls, too and that it was essential for this neighborhood to be kept alive. They also emphasized that a shopping mall can be built anywhere, but a historical building cannot be replaced. By doing so, they stressed the non-renewable characteristic of the cultural heritage. The three participants who chose building a shopping mall stated that this neighborhood did not meet the demands of today and it was more important to create employment.

Ethnic-Nationalist - Based Dilemmas

The dilemma story about this topic was related to the protection Georgian and Armenian historical structures versus Seljuk and Ottoman historical structures in northeast region of Turkey. All these historical structures are currently facing ruin because of neglect, vandalism, treasure hunt etc. The participants posed to the question, “If you had a limited budget, which one would you use your money to protect?” Pre-service social studies teachers’ dilemmas about this question are summarized in Table 6.

Table 6. Pre-service Social Studies Teachers’ Ethnic-Nationalist – Based Dilemmas

Dilemma Statements	f	f
Georgian and Armenian Historical Structures should be protected	5	
Seljuk and Ottoman Historical Structures should be protected		35

Table 6 shows that 35 (87.5%) of the participants chose the second statement, protecting Seljuk and Ottoman historical structures, whereas 5 (12.5%) of the participants chose the first statement, protecting Georgian and Armenian historical structures. The former stated that it was hard to decide, but they would use a limited budget to protect their own history and culture, emphasizing national values. These participants used expressions such as “our own culture, our own values, our history, our own history”. The other participants who chose to protect Georgian and Armenian historical structures stated that they would use the budget for show respect to different cultures, to attract tourists, and not to be segregationist.

Pre-Service Social Studies Teachers’ Personal Interests - Based Dilemmas

The dilemma story of this topic was about a farmer who found Roman gold coins in his field. The participants were asked what they would do if they were the farmer. Pre-service social studies teachers’ dilemmas are summarized in Table 7.

Table 7. Pre-Service Social Studies Teachers’ Dilemmas about Finding a Treasure

Dilemma Statements	f	f
To Deliver the Treasure to the Authorities	20	
Selling the Treasure Illegally		20

When Table 7 is analyzed, It was observed that 20 (50%) of the participants chose the first statement, to deliver the treasure to the authorities and 20 (50%) of the participants chose the second statement, selling the treasure illegally. The first group stated that it was a civic duty and this treasure belonged to the whole nation. They said that by doing so they would be happy to do something admirable as a citizen and that both movable and unmovable cultural heritage must be protected. Some of them stated that they would do this just to sleep with a clean conscience. Some of them stated that they would do this because of their religious beliefs. They also stated that to possess something without making an effort would not benefit anyone. Some of the participants called the attention to the historical importance of the coins. 20 of the participants stated that if they were the farmer, they would sell the coins illegally for the following reasons: they would accept the coins as a gift of God, the government would give them little reward, the legal procedure would last long, they were responsible for the care of their family, and this was luck.

CONCLUSION and DISCUSSION

The current study explored pre-service social studies teachers' dilemmas about protection of tangible heritage. Dilemma stories about the historical mosques in Istanbul and churches in Bingöl were used to explore dilemmas about protection of religious structures, and it was concluded that the participants chose to protect religious structures whether they be mosques or churches. However, it was also noted that the number of participants who chose to protect mosques was higher than those who chose to protect churches. Based on this result, it can be said that the religious beliefs of the participants are effective in the protection of the tangible heritage. In other words, when making a decision about what should be protected regarding the tangible heritage, the religion belonged to was decisive. In addition, it was seen that the participants emphasized that a historical building (churches in Bingöl) could contribute to the economic growth of the region by opening it to tourism. Therefore, the participants stated that rather than the opening of an economic enterprise, historical buildings should be preserved, even if this structure belongs to another religion. However, when the preferences of the participants for the preservation of historical mosques in Istanbul and the churches in Bingöl were compared, it was concluded that the preferences for the protection of mosques were higher than churches.

Two different dilemma stories were used to reveal the participants' economy-based dilemmas about protection of tangible heritage. One was about a dam and power plant project, which would have the village of Hasankeyf submerged in water. This project was also important in terms of the economic growth of both the region and the whole country. Participants prominently sided with protection of Hasankeyf, emphasizing the rare, non-renewable and unchangeable characteristics of that particular tangible heritage. It can be said that these results are similar to the features highlighted in the literature (Mckercher & Du Cros, 2002; COUNCIL OF EUROPE, 2014). They stated that opening Hasankeyf to tourism might be sustainable for economic development. As in the example of the church in Bingöl, in the example of Hasankeyf, it was seen that the participants thought that opening historical places to tourism would be more beneficial in terms of sustainable development. The use of tangible heritage for tourism purposes is a dilemma that cultural heritage managers often face. Because tourism

can contribute to the protection of cultural heritage as well as harm (Fielden, 1993; Pieris & Prematilleke, 1993, Mckercher & Du Cros, 2002; Alkış & Oğuzoğlu, 2005). Such economically based dilemmas have also been revealed in various studies (Mossetto, 1994; Mawere, Mubaya, & Sagiya, 2013; Katsamudanga, 2014). The other economy-based dilemma story was about demolishing a historical neighborhood in the downtown of Ankara and building a shopping mall in its place. Participants stated prominently that they were against building a shopping mall. They emphasized that the historical structures also had souls and this neighborhood should be kept alive. It can be said that these results coincide with the statements stated in the related literature (Pieris & Prematilleke, 1993; Ashworth, 1994; Pearson & Sullivan, 1995; Mckercher & Du Cros, 2002).

The ethnic-nationalist - based dilemma story was about the protection of Georgian and Armenian historical structures versus Seljuk and Ottoman historical structures. Participants had to choose one of them to protect by using limited budget. It was observed that most of the participants chose to protect Seljuk and Ottoman historical structures. They stated that it was hard to decide because Georgian and Armenian historical structures were also important, but that they would use a limited budget to protect their own history and culture. It can be said that this result is similar to the judgment that tangible heritage is important because it expresses identity (Pearson & Sullivan, 1995; Kiper, 2004; Madran & Özgönül, 2005; Atasoy, 2010).

Personal interest – based dilemma story was about a farmer who found golden Roman coins in his field and the participants were asked what they would do if they were the farmer. In this case, the results showed that the participants were divided equally into two groups. Those who wanted to sell the coins illegally said that they would do so because the prize would be too little and official procedures took time. In this situation making an arrangement about the laws might be effective about creating awareness about cultural heritage. It can be concluded that participants' protectionist point of view about unmovable cultural heritage such as buildings changes when it comes to moveable cultural heritages such as coins. Participants are not against to the idea of the protection of other cultures or a religion's structures for economic reasons. However, it was observed that participants gave the priority to their own culture/ religion when it came across another culture/ religion.

RECOMMENDATIONS

- The results of this study are limited to the current study group. In this respect, conducting studies with a larger sample and quantitative research method in order to generalize,
- Conducting similar studies with teachers, teacher candidates and students,
- Conducting similar studies in different sample groups and in different countries in order to reveal the ethnic-nationalist perspective of teacher candidates, teachers and students,
- In order to contribute to the sensitivity of preservice teachers to cultural heritage and teach them how to transfer this to their students, to include a course at the undergraduate level, it may be suggested.
-

ETHICAL TEXT

“In this article, journal writing rules, publishing principles, research and publishing ethics rules, journal ethics rules are followed. The author is responsible for any violations that may arise in the article.”

Author (s) Contribution Rate: The author’s contribution to this article is to 100%.

REFERENCES

- Alkış, S. & Oğuzoğlu Y. (2005). Ülkemiz koşullarında tarihi çevre eğitiminin önemini ve gerekliliğini artıran nedenler. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18 (2), 347-361.
- Ashworth, G.J. (1994). From history to heritage – from heritage to identity: In search of concepts and models. In, G.J. Ashworth & P.J. Larkham (Eds.), *Building a New Heritage: Tourism, Culture and Identity in the New Europe* (pp. 13-30). Routledge.
- Aslan, Z. & Ardemagni, M. (2006). Introducing young people to the protection of heritage sites and historic sites. <http://www.iccom.org>
- Atasoy, F. (2010). Kültürel mirasımızın kültür yolu bağlamında değerlendirilmesi. *Türk Yurdu*, 275, 40-46.
- AUSTRALIA ICOMOS. (2000). The Burra Charter: AUSTRALIA ICOMOS Charter for Places of Cultural Significance 1999. <http://australia.icomos.org>
- Aydın, F. (2009). Teknolojinin doğasına yönelik fen bilgisi öğretmen adaylarının görüşlerinin ve kavramlarının gelişimi ve öğretimde ikilemlerin etkililiği. Unpublished Doctorate Thesis. Gazi University Institute of Educational Sciences.
- Azrak, S. & Yalçınkaya, E. (2020). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin tarihi kültürel miras eğitime ilişkin görüşleri (Denizli Şehri Örneği). *Kastamonu Education Journal*, 28(3), 1307-1320.
- Bektaş, C. (1992). Koruma onarım. YEM Yayınları.
- Borman, T. (2004). Education at English heritage. *The Hague Forum 2004* (33-35). <http://www.europanostra.org/documents> (2014).
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç-Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. & Demirel, F. (2008). Bilimsel araştırma yöntemleri. Pegem Akademi.
- COUNCIL of EUROPE (2014). Council of Europe Framework Convention on the Value of Cultural Heritage for Society, Faro 27.10.2005. <http://conventions.coe.int/Treaty/EN/Treaties/Html/199.htm>
- COUNCIL of EUROPE COMMITTEE of MINISTERS (2014). Recommendation No. R (98) 5E of the Committee of Ministers to Member States Concerning Heritage Education – 17 March 1998. http://www.coe.int/t/cm/adoptedTexts_en.asp
- Fairclough, G., Harrison, R., Jameson Jr., J.H. & Schofield, J. (Eds.), (2008). *The Heritage reader*. Routledge.
- Fielden, B. M. (1993). Conservation and tourism. In P.L. Prematilleke (Ed.), *Cultural tourism* (pp.59-65). International Scientific Symposium. 10th General Assembly. Sri Lanka: ICOMOS.
- Gökmen, H. (2014). Mimarlık ve çocuk çalışmaları: Yapılı çevre eğitimi. *Mimarlık*, 352, <http://www.mimarlikdergisi.com>

- Gürdoğan Bayır, Ö. & Çengelci Köse, T. (2019). Kültürel miras ve korunmasına ilişkin ortaokul öğrencilerinin görüşleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 27(4), 1827-1840.
<http://www.unesco.org/new/en/cairo/culture/tangible-cultural-heritage/>
- Hunter, K. (1988). Heritage education in the social studies. (ERIC Document No ED 300306).
- Karpuz, H. (1990). Eski eser ve anıtların korunmasında halkın eğitimi. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih – Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 34(1.2), 405-408.
- Katsamudanga, S. (2014). The dilemma of preserving intangible heritage in Zimbabwe. In, 14th ICOMOS General Assembly and International Symposium: 'Place, memory, meaning preserving intangible values in monuments and sites', 27 – 31 oct 2003, Victoria Falls, Zimbabwe. <http://openarchive.icomos.org/518/>
- Kemper, E., Stringfield, S. & Teddlie, C. (2003). Sampling strategies in social science research. In, A. Tashakkori, C. Teddlie (Eds.), *Handbook of Mixed Methods in Social and Behavioural Research* (pp. 273-296). Sage.
- Kiper, P. (2004). Küreselleşme sürecinde kentlerimize giren yeni tüketim mekânları ve yitirilen kent kimlikleri. *Planlama*, 4, 14-18.
- Madran, E. & Özgönül, N. (2005). *Kültürel ve doğal değerlerin korunması*. TMMOB Mimarlar Odası.
- Mawere, M., Mubaya, T. R. & Sagiya, M. E. (2013). Challenges, dilemmas and potentialities for poverty relief by heritage sites in Zimbabwe: Voices from Chibvumani Heritage Site Stakeholders. *Journal of Sustainable Development in Africa*, 15(1), 185-198.
- McKercher, B. & Du Cros, H. (2002). *Cultural tourism: The partnership between tourism and cultural heritage management*. The Haworth Hospitality Press.
- Mossetto, G. (1994). The economic dilemma of heritage preservation. In, A. Peacock, I. Rizzo (Eds.), *Cultural Economics and Cultural Policies* (pp. 81-96). Springer, Kluwer Academic Publishers.
- Öztürk, S. & Enez, K. (2015). Determination of the perceptions of secondary education students towards environment and nature. *Journal of Environmental Protection and Ecology*, 16(2), 723-732.
- Patrick, J.J. (1989). Heritage education in the school curriculum. *Paper Prepared for the National Trust for Historic Preservation and the Waterford Foundation*. (ERIC Document No ED 315 333).
- Pearson, M. & Sullivan, S. (1995). *Looking after Heritage Places: The Basic of heritage planning for managers, landowners and administrators*. Melbourne University Press.
- Pieris, S. & Prematilleke P.L. (Eds.) (1993). *Cultural tourism, tourism at world heritage cultural sites: The site managers handbook*. ICOMOS.
- Sey, Y. (2014). Sürdürülebilir kalkınma / tarihi kültürel mirasın korunması. *Çevre ve Sürdürülebilir Kalkınma Tematik Paneli, Vizyon 2023: Bilim ve Teknoloji Stratejileri Teknoloji Öngörü Projesi*.
<http://www.tubitak.gov.tr>
- TDK (1988). *Türkçe Sözlük 1*. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Wilhelm, N. (2014). Voyage to the heart of the heritage: Our heritage explained to children. Heritage and education: A European perspective: *The Hague Forum 2004* (25-27).
<http://www.europanostra.org/documents>
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2006). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seckin Yayınları.

APPENDIX 1

Dilemma Stories

Story 1. Istanbul Historic Peninsula - Traffic

One of the factors that damages historical buildings is heavy traffic. Heavy traffic puts pressure on the ground floor, which damages the foundations of old buildings. The result of this situation will be the collapse of these historical buildings or irreversible damages in the near or distant future. The historical peninsula in Istanbul, which includes Hagia Sophia and Sultan Ahmet Mosque, has been closed to vehicle traffic. However, a rail system was built right next to Hagia Sophia and Sultan Ahmet Mosque. It is known that rail systems damage historical buildings due to noise and vibration. Another project that threatens the peninsula is the subway (underground) line that is intended to be passed from the bottom of the Sulaymaniyah Mosque and under many other important buildings. Despite the suggestions of civic initiatives and scientists to pass the metro outside the city walls and the archaeological remains from the land, the implementation of the project continues. In addition, it was decided to build a new subway that reaches the historical peninsula from Taksim. Urban planners criticize that this metro line will pass near Fatih Mosque and damage the mosque. On the other hand, these transportation lines take both more economical and less time to move people from one place to another. It can be seen that these new metro lines damage the historical buildings in the historical peninsula. These historical buildings include many old Ottoman buildings and mosques. However, it is seen that these metro lines and rail systems facilitate transportation. If you were authorized in this case,

a- Would you stop the construction of metro lines to protect historical buildings and mosques? Or,

b- Would you continue to construct the subway and light rail system considering the convenience of people's transportation?

Please write the reasons and justifications in detail.

Story 2. Bingöl, Mine – Church

The Surp Hovhannes Church, which has been standing on the Kardêk Mountain at 2100 altitude in Bingöl's Kığı district, despite all the destruction and indifference for years, is now in danger of collapse with the mine to be built next to it. Historical buildings in the region are destroyed one by one by dams and HEPPs in some places, by mines in some places and by treasure hunters in some places. Surp Hovhannes Church was built in the 1800s. Although it was taken under protection in 2011, no improvement or restoration work was done. In November 2013, it decided that it was appropriate to open the mine 100 meters from the church. It is stated that the church, also known as the Vang Monastery, will be demolished with the mine to be opened. The mine will create some employment in the region. However, it is obvious that this cultural heritage monument, which is registered by the Ministry of Culture, will cause a lot of damage and even destroy it completely. In this case, if you were an authorized person,

a- Would you allow the opening of a mine that would create employment in the region? Or,

b- Would you not allow the mine to be opened and ensure the protection of the Church?

Please write the reasons and justifications in detail

Story 3. Ilisu Dam Hydroelectric Power Plant and Hasankeyf Cultural Heritage to be Inundated

Ilisu Dam and Hydroelectric Power Plant Project (Ilisu Project) was initiated by DSI in 1954 in line with the studies on the development of soil and water resources of the Tigris River. Ilisu Dam; It is in the Southeastern Anatolia Region, approximately 45 km from the Syrian border. distance, on the Tigris River and when completed, it will generate an average of 4,120 GWh of energy per year with an installed power of 1,200 MW. When the facility is operational; Turkey in terms of body volume 2nd and will be the 4th largest dam in terms of installed capacity. The electrical energy to be produced by the Ilisu Dam will constitute 10% of the energy to be produced by hydroelectric power plants in Turkey. In addition to this energy production, it will be possible to irrigate a total of 121 thousand hectares of land in Nusaybin, Cizre, İdil, Silopi plains with modern irrigation techniques, with the water that will be regulated in the Ilisu Dam and released to the Cizre Dam, which will be built later. The environmental consequences of the project include destruction of food and habitats for extinct animals, mass fish deaths, precipitation, serious decrease in water quality, an increase in waterborne conflict (especially between neighboring states and Turkey), due to the softening effect of the water accumulated in ponds, the softening in the climate and the revival in natural life. In addition to these damages, it will cause the destruction of cultural assets in Hasankeyf, which has a history of more than 10,000 years. An extraordinarily rich archaeological site was discovered in the Ilisu Dam area, especially Hasankeyf, and these discoveries revealed that Hasankeyf is a 12,000-year-old settlement and is the only place in the world that meets nine of UNESCO's ten "World Heritage" criteria. While meeting one of these 10 criteria is sufficient for an area to be included in the UNESCO list, Hasankeyf and the Tigris Valley it is in meet 9 of these 10 criteria. Hasankeyf is one of the most important areas in the world with this feature. With the implementation of the Ilisu Dam Project, the natural areas covering the 400 km riverbed in the region will be irreversibly damaged, and 83 of more than 300 archaeological sites will be submerged. In this case, if you were an authorized person,

a-, Would you continue the construction of the Ilisu Dam, which will contribute economically to Turkey? Or,

b- Would you be a supporter of Hasankeyf's protection?

Please write your reasons in detail.

Story 4. Historical neighborhood or Shopping Mall?

A 70-year-old neighborhood in Kızılay, the center of the Ankara, Saraçoğlu Neighborhood. A group projected by German architect Paul Bonatz with the participation of Turkish architects first mass housing project of 642 apartments, the Republic of Turkey. Saraçoğlu Neighborhood, which draws attention with the "Turkish house" theme and consists of residences that have been used by public institutions for years, has been abandoned for a while. Saraçoğlu Neighborhood is a mass housing area located at the most crucial point of Kızılay city center in Ankara. It is an area planned in the 1940's. The national architectural style has a structure that highlights the most beautiful aspects of Turkish architecture in the Republican era. The first mass housing implementation in the Republic period, but only housing planning was not made. The building, which was built as an administrative center, has been used as the Çankaya District Governorship for years. The building, which is the last Public Library, served as the National Library for years. In other words, not only residential areas, but also recreational areas, playgrounds, social facilities are all planned as a whole. During the past governments, thoughts were expressed that this area, which was in the heart of the Kızılay, was an idle area, was not used efficiently and should be turned into a commercial value, and some initiatives were made. Today, a shopping mall is planned to be built in this area. Here, amusement parks, parking lots, gyms, movie theaters, etc. It is thought of a large complex where people can have fun and shop at the same time. At the same time, this shopping center will create a certain employment.

In this case, if you were an authorized person in decision making,

a- I would decide to build a mall, otherwise,

b- I wish Saraçoğlu Neighborhood to be preserved with its historical texture.

Please write the reasons and justifications in detail

Story 5. Coruh's Georgian Churches Are Dying

Churches around the Çoruh River need to be rescued urgently. Arriving to many churches is difficult enough due to the dam construction. Because the damaged roads are thoroughly damaged. Even tourists are not going anymore, churches are not maintained. Even those converted into mosques have not been preserved, as in the church in Hodeçur. Others are deplorable. Either a fire was lit in it, its walls were painted, or a bomb was detonated inside! When "treasure hunters" are added to this, danger bells are ringing for churches. Three of these churches in the Tortum district of Erzurum, some of which are irrigated by the tributaries of the Çoruh River, are in Artvin. The most important of the structures built by the Armenians, but later used and restored by the Georgian kingdoms, known as Georgian churches, is undoubtedly the Ishan Monastery Church. The building is in Ishan Village in Yusufeli. A church and a chapel have survived from the monastery. Another building in Artvin is the Barhal monastery. It is located in the Altiparmak Village of Yusufeli, on the slope to the right of the Barhal Stream. One church and two chapels have survived from the monastery. The Okhta Ecclesia Monastery in Yusufeli is one of the buildings that suffered from the same indifference and insensitivity. If no urgent action is taken, there will be no trace of them after 10 years. However, there are many historical buildings from the Seljuk and Ottoman periods in the same region. These include bridges, fountains, inns, castles and mosques. Many of them are faced with neglect and indifference, disappearing due to the damage caused by treasure hunters. You have a limited budget in this case, if you were authorized,

a- Would you spend your limited budget on the maintenance, repair and protection of Georgian and Armenian churches? Or,

b- Would you spend it on the maintenance, repair and protection of Seljuk and Ottoman buildings?

Please write the reasons and the reasons in detail.

Story 6. He Found Treasure in His Field

A farmer plowing his field who did not want his name to be disclosed, stopped by noticing that the tractor's plow was stuck on an object. Getting off the tractor and digging where the object was located, the farmer found a cube filled with coins. The farmer, who collected the historical coins, some of which were spilled while removing it, then began to think about what to do with them. A farmer's child is studying at a medical school in Ankara, so the expenses are high. His daughter won a university in Istanbul. He is brooding how to send her. Another child is going to high school. This farmer father makes a living from potato cultivation. This year there was not enough rainfall, so the harvest was insufficient. The farmer also owes loans to various banks. The value of the Roman period coins he found in his field is around one hundred and fifty thousand Turkish liras. However, he knows that if he surrenders them to the officials, he will be given a very small reward, which will take a long time. This farmer, after a long internal judgment, sold these coins to his contacts for one hundred thousand Turkish liras. If you were in this situation, what would you do?

a- I would hand over the coins to government officials.

b- I used to sell the coins illegally.

Please write your reason in detail.

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMEN ADAYLARININ SOMUT KÜLTÜREL MİRASIN KORUNMASINA YÖNELİK İKİLEMLERİ

Öz

Somut kültürel miras insanlığın tarihin ilk dönemlerinden beri korumaya ve kendisinden sonraki kuşaklara aktarmaya çalıştığı maddi kültürel varlıklardır. Bu koruma anlayışı önceleri dini nedenler, alışkanlıklar ve gelenekler, güç ve kudret gösterisi gibi nedenlerle olsa da zamanla korumanın kapsamı ve niteliği değişmiştir. Kültürel mirasın korunmasında ulusal ve uluslararası yasaların yetersiz kalması bu konuda bilinçli vatandaşların yetiştirilmesini gündeme getirmiştir. Bu noktada okul eğitiminin önemine vurgu yapılarak öğrencilerin somut kültürel miras konusunda duyarlılık kazanmaları sağlanmaya çalışılmaktadır. Bu kapsamda, somut kültürel miras kavramı ders öğretim programlarında yer almaya başlamıştır. Türkiye’de sosyal bilgiler dersinin amaçlarından biri de kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesidir. Dolayısı ile bu dersi verecek geleceğin sosyal bilgiler öğretmenlerinin de kültürel mirasın korunmasına dair görüşlerini araştırmak önemli görülmektedir. Bu çalışmada, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının somut kültürel mirasın korunmasına ilişkin ikilemlerini incelemek amaçlanmıştır. Çalışmada, somut kültürel miras; tarihi binalar, tarihi yerler, tarihi anıtlar ve tarihi nesnelere olarak ele alınmıştır. Çalışma tarama modeli kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın verileri 40 sosyal bilgiler öğretmen adayından toplanmıştır. Verilerin toplanmasında somut kültürel mirasın korunmasına yönelik altı farklı ikilem hikayesi kullanılmıştır. Bunların ikisi dini, ikisi ekonomik, biri etnik-milliyetçi ve biri de kişisel çıkar temelli ikilem hikâyeleridir. Veriler, yazılı yanıtlar şeklinde toplanmıştır. Verilerin analizinde frekans analizi kullanılmıştır. Sonuçlar, katılımcıların dini yapıların, kültürel çevre ve yapıların korunmasından yana olduklarını ve kendi kültürlerinin tarihi yapılarının korunmasına diğer kültürlerin yapılarından daha öncelik verdiklerini göstermiştir. Diğer yandan, katılımcıların kültürel mirasın korunmasında kişisel çıkarlar konusunda iki farklı görüşte olduklarını sonucuna ulaşmıştır. Ayrıca taşınabilir, satılabilir ve itibari bir değere sahip maddi mirasların korunması konusunda katılımcıların kültürel mirasın korunması konusundaki anlayışlarının zayıfladığı görülmüştür. Katılımcıların, kültürel mirasın korunmasına yönelik kişisel çıkarlara ilişkin ikilemlerle ilgili dini değerleri vurguladıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar kelimeler: Kültürel miras, somut kültürel miras, ikilemler, sosyal bilgiler öğretmen adayları.

GİRİŞ

Kültürel miras geçmişimizle ilgilidir. Evrensel ve aynı zamanda yerel bir üründür. Şimdiki ve gelecek kuşaklar için farklı çıkar grupları tarafından kullanılır ve üretilir. Kültürel mirasın korunmasına dair araştırmalar ve çok uzun yıllardır yapılmaktadır. İnsanoğlu tarihi boyunca değer verdiği şeyleri korumuştur, bu bakımdan kültürel mirasın korunması için de ulusal ve uluslararası düzeyde önlemler alınmaktadır. Kültürel miras, insanoğlunun tarih boyunca meydana getirdiği maddi ve manevi kültür birikimidir. Bu birikimin korunmasında son yıllarda insan faktörü üzerinde durulmaktadır. Bu bakımdan, kültürel mirasın korunması için vatandaşların bilinçlendirilmesine, başka bir deyişle eğitime önem verilmeye başlanmıştır.

İnsanların içinde yaşadığı ortamı doğal ve kültürel olarak ikiye ayırmak mümkündür. İnsanların değer verdiği, kullandığı, değiştirdiği ve dolayısıyla yönettiği, koruduğu ve istismar ettiği doğal çevre unsurlarına doğal kaynaklar denir. Kültürel kaynaklar ise insanın doğal çevre ile etkileşiminden ortaya çıkmaktadır. Bu anlamda kültürel miras kavramı hem doğal kaynakları hem de kültürel kaynakları içerir. Kültürel varlıklar doğal çevrede oluştuğu için, kültürel mirasın doğal çevresi ile korunması gereklidir (Pearson ve Sullivan, 1995). UNESCO, kültürel mirası 1972 yılında doğal ve kültürel miras olarak tanımlamıştır. Kültürel miras, insan ve mekânlar arasındaki etkileşim nedeniyle zaman içinde oluşan çevrenin tüm unsurlarını içermektedir (COUNCIL of EUROPE, 2014). Kültürel miras, somut olmayan ve somut miras olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Somut kültürel miras, UNESCO tarafından “geleceği korumak için değerli bulunan binalar, tarihi alanlar, anıtlar ve eserler” olarak tanımlanmaktadır (UNESCO, 2020). Somut kültürel miras, tarihi binalar ve kasabalar, arkeolojik alanlar, kültürel manzaralar veya taşınabilir kültürel varlıklar gibi tüm maddi kültürü içermektedir (Mckercher ve Du Cros, 2002). Bu kültürel varlıklar bir topluluk için arkeoloji, mimari, bilim ve teknoloji açısından değerli olabilir. Kimlikle ilişkili olması, tarihsel veya bilimsel, estetik / sanatsal ve ekonomik bir değere sahip olması, somut kültürel mirası korumanın nedenleri arasında yer almaktadır (Ashworth, 1994; Pearson ve Sullivan, 1995; AVUSTRALIA ICOMOS, 2000; Mckercher ve Du Cros, 2002; Madran ve Özgönül, 2005; Aslan ve Ardemagni, 2006). Tarihi nesnelere geçmiş keşfetmek için önemli kaynaklardır, çünkü doğruluğu sorgulanabilir fikirler için somut kanıtlar sağlarlar. Bu nedenle somut kültürel miras, teknolojilerinin, mimarilerinin veya endüstrilerinin yanı sıra belirli bir dönemde yaşamış toplulukların sosyal, ekonomik, kültürel ve politik yaşamları hakkında bizi aydınlatan en somut bilgi kaynaklarıdır (Ashworth, 1994; Pearson ve Sullivan, 1995; Madran ve Özgönül, 2005). Dahası, somut kültürel miras varlıkları kimliğin somut ifadeleridir, bu nedenle tarihsel süreçlerde hükümetler tarafından ulusal kimlik oluşturmak için bir araç olarak kullanılmışlardır (Pieris ve Prematilleke, 1993, Ashworth, 1994; Kiper, 2004).

Somut kültürel miras varlıkları nadir ve yenilenemez oldukları için değerlidirler. Bir kültürel varlık bir kez ortadan kaybolduğunda, yerine konulamaz, bu nedenle kültürel miras varlıklarının yok olması bir insanlık değerinin kaybı olarak ifade edilmektedir (Mckercher ve Du Cros, 2002; COUNCIL of EUROPE, 2014). Somut kültürel varlıklar eğitim ve eğlence amacıyla da kullanılabilirler. Bu iki talebi karşılamak, kültürel miras yöneticileri için zor bir görevdir (Pieris ve Prematilleke, 1993). Çünkü somut kültürel miras öğeleri korunduğu kadar kullanılmalıdır. Bu aşamada dikkatlerden kaçırılmaması gereken husus ise kaybedilen varlıkların geri kazandırılmayacağıdır. (Alkış ve

Oğuzoğlu, 2005). Bu nedenle, somut kültürel varlıkların korunması ile bunların turistik amaçlarla kullanılması arasında bir dengenin kurulması gerekmektedir (Mckercher ve Du Cros, 2002). Bununla birlikte, insanoğlunun çeşitli nedenlerle değer verdiği somut kültürel miras öğeleri bozulma, yıpranma ve yok olma tehlikesiyle karşı karşıyadır. Yaşanan sorunlar doğal ve beşerî olmak üzere iki grupta ele alınabilir (Aslan ve Ardemagni, 2006). Depremler, seller, nemlilik, ışık, hayvanlar, kimyasal ve biyolojik erozyon ve fırtınalar doğal tehditlerdir. Savaşlar, silahlı çatışmalar, şehirleşme, kaçak kazı, Vandalizm, kaçak ticaret, turizm, yoğun trafik, ihmal, yetersiz yasalar ise beşerî tehditlerdir (Karpuz, 1990; Aslan ve Ardemagni, 2006; Sey, 2014). Yukarıda bahsedilen önemi ve karşı karşıya kalınan tehditler nedeniyle, somut kültürel mirasın korunması giderek daha önemli hale gelmiştir. Uzun yıllar boyunca ulusal ve uluslararası kuruluşlar somut kültürel mirası korumak için çalışmalar yapmaktadırlar ancak yasal düzenlemelerin tek başına yeterli olmadığı göz önüne alındığında, konuyla ilgili gerçekleştirilecek eğitimin önemi daha iyi anlaşılacaktır. Bu nedenle, somut kültürel mirası korumanın en etkili yollarından birinin bireylerin farkındalık düzeylerinin artırılması olduğu görüşü sıkça dile getirilmektedir. Öyle ki okul öncesinden üniversiteye kadar eğitim kademelerinin tamamında kültürel miras eğitiminin gerekliliği bazı kuruluşlar ve bazı araştırmacılar tarafından vurgulanmaktadır (Hunter, 1988; Patrick, 1989; Bektaş, 1992; Ardemagni, 2006; COUNCIL of EUROPE COMMITTEE of MINISTERS, 2014; Gökmen, 2014; Öztürk ve Enez, 2015). Eğitim öğretim sürecinde okutulan tüm derslerde kültürel miras konusunda farkındalık oluşturmak gerçekleştirilebilir. Konuyla ilgili gerçekleştirilen bazı çalışmalarda da çocuklar arasında kültürel miras hakkında farkındalık oluşturmak için çeşitli derslerin öğretim programlarının entegre edilmesi gerektiğini vurgulamaktadır (Hunter, 1988; Patrick, 1989; Bektaş, 1992; Borman, 2004; Gökmen, 2014; Wilhelm, 2014). Bu bağlamda, Türkiye'de okutulan dersler göz önüne alındığında 4-7. sınıflarda okutulan sosyal bilgiler dersinin kültürel miras bilinci oluşturmada en uygun derslerden biri olduğu ifade edilebilir. Bu dersin amaçlarından biri kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesidir. Bu nedenle, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının somut kültürel mirasın korunmasına ilişkin ikilemlerini araştırmanın eğitim-öğretim sürecinin şekillendirilmesine katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Reber (1985), ikilem kavramını, "bir kişinin, hiçbirinin tam olarak tatmin edici olmadığı karşılıklı olarak ayrışan ya da birbirine uymayan iki ya da daha fazla durumla seçim yapmak için yüzleşmesi" olarak tanımlamaktadır (Aydın, 2009, s. 60). Türk Dil Kurumu'nun Türkçe sözlüğünde ise ikilem "insanı istenmeyen seçeneklerden birini, çoğunlukla iki seçenekten birini izlemeye zorlayan tartışma, sorun veya usa vurma durumu" olarak tanımlanmaktadır (TDK, 1988, s. 1060). Bu tanımlardan hareketle ikilem, istenmeyen iki durum arasında seçim yapma zorunda kalma olarak ifade edilebilir. Dünyanın çeşitli bölgelerinde kültürel mirasın korunması ile ilgili yaşanan ikilemler hakkında araştırmalar yapılmıştır. Bu araştırmalar özellikle kültürel miras yönetimi ile ilgili olup ekonomik ve turizm temelli ikilemlerle ilgilidir (Mossetto, 1994; Fairclough, Harrison, Jameson ve Schofield, 2008; Mawere, Mubaya ve Sagiya, 2013; Katsamudanga, 2014). İlgili alanyazın incelendiğinde bu çalışmanın kaleme alındığı ana kadar somut kültürel mirasın korunmasına ilişkin ne öğretmenlerin ne öğrencilerin ne de öğretmen adaylarının görüşlerini ikilemler yoluyla araştıran herhangi bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Kültürel mirasın korunmasının, insanların ona verdikleri değerle ilişkili olduğu düşünüldüğünde (Pearson ve Sullivan, 1995), geleceğin sosyal bilgiler öğretmenin somut mirasa ilişkin görüşlerinin ikilemler yoluyla araştırılması önemli görülmektedir.

İnsanoğlunun somut mirasa verdiği zarar, doğanın yol açtığından çok daha fazla ve çeşitlidir (Karpuz, 1990). İnsanlar; evler, okullar, hastaneler, yollar, barajlar, fabrikalar yaparak, Vandalizm, silahlı çatışma, dini veya milliyetçi veya etnik yaklaşımlar, fanatizm, kaçakçılık, turizm, yoğun trafik ve tarım yaparak somut kültürel mirasa kasten veya istemeyerek zarar verebilir (Karpuz, 1990; Madran ve Özgönül, 2005; Aslan ve Ardemagni, 2006; Sey, 2014). Bu çalışmada yukarıda belirtilen bu tehditlerden bazıları ikilem kategorilerinde yer alacak şekilde tasarlanmıştır. Bu kategoriler, ekonomi temelli, din temelli, etnik-milliyetçi temelli ve kişisel çıkar temelli ikilemler olarak adlandırılmıştır. Bu bağlamda, yapılan bu çalışmanın genel amacı sosyal bilgiler öğretmen adaylarının somut kültürel mirasın korunmasına yönelik ikilemlerini ortaya koymaktır. Bu genel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının somut kültürel mirasın korunmasına ilişkin dini temelli ikilemleri nasıldır?
2. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının somut kültürel mirasların korunmasına ilişkin ekonomi temelli ikilemleri nasıldır?
3. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının somut kültürel mirasların korunmasına ilişkin etnik-milliyetçi temelli ikilemleri nasıldır?
4. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının somut kültürel mirasların korunmasına ilişkin kişisel çıkar temelli ikilemleri nasıldır?

YÖNTEM

Bu araştırma, Gazi Üniversitesi Ölçme Değerlendirme Etik Alt Çalışma Grubu'nun 22.12.2020 tarih ve 13 sayılı toplantısında görüşülmüş ve araştırmanın yapılmasına etik açıdan bir sakınca bulunmadığına oy birliği ile karar verilmiştir.

Araştırma Deseni

Bu çalışma, betimsel bir araştırmadır. Çalışmada, tarama modeli kullanılmıştır. Tarama, geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle tespit etmeyi amaçlayan araştırma modelidir (Karasar, 2020, s. 109). Tarama araştırmalarının amacı genellikle araştırma konusuyla ilgili var olan durumun fotoğrafını çekerek betimleme yapmaktır (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2008, s. 177, 178).

Çalışma Grubu

Çalışma grubunu belirlemek için uygun örnekleme kullanılmıştır. Uygun örnekleme, katılımcılara ulaşımı kolaylaştırdığı için araştırmacılar tarafından sıklıkla tercih edilen bir yöntemdir (Kemper, Stringfield ve Teddlie, 2003). Veriler, araştırma sırasında Türkiye'nin İç Anadolu bölgesinde yer alan büyük bir üniversitede öğrenim gören 40 sosyal bilgiler öğretmen adayından (kadın = 20, erkek = 20) toplanmıştır. Katılımcıların hepsi son sınıf öğrencisidir. Çalışma genelleme amacı taşımadığından ve veri toplama aracının açık uçlu sorulardan oluşmasından dolayı katılımcı sayısı görece olarak az tutulmuştur.

Verilerin Toplanması

Tarama türü araştırmalarda, çoğunlukla anketler kullanılır. Anketlerin dışında görüşme formları da sıklıkla kullanılır. Tarama türü araştırmalarda, veriler nicel ya da nitel olabilir (Büyüköztürk vd., 2008, s. 182, 183). Bu çalışmada, katılımcıların sorulara serbestçe cevap vermeleri istendiğinden açık uçlu soruların yer aldığı veri toplama aracı kullanılmıştır. Veri toplama aracında, araştırma konusuyla ilgili olarak daha yansız ve ayrıntılı cevapların toplanması amaçlandığından açık uçlu soru türlerinden yorumlama soruları yer almıştır (Büyüköztürk vd., 2008, s. 116). Bu doğrultuda, veri toplama aracında, kültürel mirasın korunmasına ilişkin altı farklı ikilem hikâyesi yer almıştır. Bu hikâyelerden ikisi dini temelli, ikisi ekonomi temelli, biri etnik-milliyetçi temelli ve biri kişisel çıkar temelli ikilemlerdir. İkilem hikâyeleri katılımcılara yazılı olarak verilmiştir. Katılımcılardan bu hikâyeleri okumaları ve iki durum arasında seçim yapmaları istenmiştir. Görüşlerini ayrıntılı olarak açıklamaları istenmiştir. Katılımcılar, bu hikâyelere yönelik görüşlerini yazılı olarak belirtilmişlerdir. Hikâyeler uzun olduğu için sadece ikilem cümleleri Tablo 1'de özetlenmiştir. İkilem hikâyelerinin tam versiyonları ekte verilmiştir.

Tablo 1. Somut Kültürel Mirasın Korunmasına Yönelik İkilemler

İstanbul'daki tarihi camileri korumak (Dini)	Ya da	İstanbul'da ulaşımı kolaylaştırmak
Bingöl'deki kiliseleri korumak (Dini)	Ya da	Kömür madeni açmak
Hasankeyf'i korumak (Ekonomik)	Ya da	Ilısu Barajı ve Hidroelektrik Santrali
Tarihi Saraçoğlu Mahallesi'ni Korumak (Ekonomik)	Ya da	Alışveriş merkezi yapmak
Gürcü ve Ermeni tarihi yapılarını korumak (Etnik-Milliyetçi)	Ya da	Selçuklu ve Osmanlı tarihi yapılarını korumak
Tarihi hazineyi devlet yetkililerine teslim etmek	Ya da	Tarihi hazineyi yasa dışı yollarla satmak

Veri Analizi

Katılımcıların ikilem hikâyelerine verdikleri yanıtları analiz etmek için sıklık ve yüzde hesaplamaları kullanılmıştır (Yıldırım ve Simşek, 2006, s. 243). Tarama türü araştırmaların sonuçlarında sorulara verilen cevapların yüzde dağılımlarının ve frekanslarının verilmesi katılımcıların görüşlerinin gösterilmesi bakımından önemlidir (Büyüköztürk vd., 2008, s. 183).

BULGULAR

Kültürel Mirasın Korunmasına İlişkin Din Temelli İkilemler

Katılımcıların kültürel mirasın korunmasına ilişkin dini temelli ikilemlerini ortaya çıkarmak için iki farklı ikilem hikâyesi kullanılmıştır. Birincisi, metro güzergahının İstanbul'daki tarihi yarımada'daki tarihi Osmanlı camilerine çok yakın olması ve bu yapılara zarar verme olasılığı hakkındadır. Diğeri ise Bingöl'deki Surp Hovhannes Kilisesi'nin yanında açılması planlanan ve kilisenin yıkılmasına neden olacak bir kömür madeni ile ilgilidir. Bu ikilemle ilgili ilk hikâyeye verilen yanıtların analizi Tablo 2'de özetlenmiştir.

Tablo 2. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının İstanbul Tarihi Yarımada'daki Tarihi Camilerin korunması ile ilgili İkilemleri

İkilem İfadeleri	f	f
İstanbul'daki tarihi yarımada'daki tarihi camileri korumak için metro yapım çalışmaları durdurulmalıdır	32	
İstanbul tarihi yarımada'daki metro yapım çalışmaları devam etmelidir		8

Tablo 2. incelendiğinde, 32 (%80) katılımcının İstanbul'daki tarihi yarımada'da yer alan tarihi camilerin korunması için metro inşaatının durdurulması gerektiğini belirtirken, 8 (%20) katılımcının ise metro inşaatının devam etmesi gerektiğini belirttikleri görülmektedir. Katılımcıların gerekçeleri analiz edildiğinde, 19'unun tarihi camileri kimlik ifadesi oldukları için korunmaları gerektiğini ifade etmişlerdir. Bu camilerin kültürü temsil ettiğini ve dolayısıyla kültürel mirasın bir parçası olduğunu vurguladıkları görülmüştür. Ayrıca bu camilerin gelecek nesillere aktarılmasının gerekliliğini ve milli kültürün devamlılığının önemine vurgu yapmışlardır. 9 katılımcı bu yapıların nadir ve yenilenemez olduğunu belirtirken, 2 katılımcı bu camilerin turistik önemini vurgulayarak, tarihi yarımada'daki camilerin hem yerli hem de yabancı turistleri çektiğine dikkat çekmiştir. Camilerin zarar görmesinin turizm gelirlerini de düşüreceğini vurgulamışlardır. 1 katılımcı, din ve tarihin her şeyden daha önemli olduğunu ve camilerin her koşulda korunması gerektiğini belirtirken diğer bir katılımcı ise, camilerin inşa edildikleri dönemleri yansıttığını ve böylelikle o zamanların sanatı ve teknolojisi hakkında bilgi verdiğini, böylelikle tarihi yapıların bilgi kaynağı özelliğini vurguladığını söylemiştir. Metro yapımının devam etmesi gerektiğini belirten katılımcılar, gerekçe olarak İstanbul'daki aşırı nüfus ve ulaşım sorununu vurgulamışlardır. İnsanların refahının daha önemli olduğunu ifade etmişlerdir.

Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının Bingöl'deki Surp Hovhannes Kilisesi'nin korunmasına ilişkin ikilemleri Tablo 3'te özetlenmiştir.

Tablo 3. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Bingöl'deki Surp Hovhannes Kilisesi'nin Korunmasına İlişkin İkilemleri

İkilem İfadeleri	f	f
Bingöl'deki Surp Hovhannes kilisesi korunmalı	28	
Kömür madeni açılmalı		12

Tablo 3 incelendiğinde, katılımcıların 28'inin (%70) Bingöl'deki Surp Hovhannes Kilisesi'nin korunması gerektiğini belirttikleri görülmektedir. Bu yapının tarihi ve kültürel değeri olduğunu ve insanlık için ortak miras olduğunu belirtmişlerdir. Müslüman olmanın kiliselere saygı duymayı gerektirdiğini vurgulamışlardır; Hristiyan ülkelerdeki camilere zarar gelmesini istemedikleri için kendi ülkelerindeki kiliselerin de korunması gerektiğini ifade etmişlerdir. Ayrıca bu kilisenin tarihi bir mekân olduğunu ve tarihin bir daha yaşanamayacağını belirtmişlerdir. Kömür madeni açmanın işsizlik sorununa kalıcı bir çözüm olmayacağını, ancak bu kiliseyi restore edip turistik bir site olarak hizmete sokmanın bölgedeki bu soruna kalıcı bir çözüm olabileceğini vurgulamışlardır. 12 (%30) katılımcı, bölgenin işsizlik sorunlarını ve az gelişmişliği vurgulayarak bir kömür madeni açma seçeneğini tercih etmişlerdir. Kömür madeninin bölgenin ekonomik büyümesine ve ülke ekonomisine katkı sağlayabileceğini belirtmişlerdir.

Kültürel Mirasın Korunmasına İlişkin Ekonomi Temelli İkilemler

Katılımcıların kültürel mirasın korunmasına ilişkin ekonomik temelli ikilemlerini ortaya çıkarmak için iki farklı ikilem hikayesi kullanılmıştır. İlk hikâye, Türkiye'nin Güneydoğu Anadolu bölgesinde inşa edilmesi planlanan ve tarihi geçmişi 10.000 yıl öncesine dayanan Hasankeyf'teki kültür varlıklarını yok edecek büyük bir baraj ve bir hidroelektrik santrali hakkındadır. Hasankeyf, UNESCO'nun on "dünya mirası" kriterinden dokuzunu karşılayan dünyadaki önemli kültürel miras alanlarından biridir. Ayrıca Ilısu Barajı ve Hidroelektrik Santrali bölgenin kalkınmasına etki edecek büyük bir projedir. Bu hikâye, katılımcıların kültürel mirasın korunması ile ekonomik kalkınma projeleri arasındaki ikilemlerini ortaya çıkarmayı amaçlamıştır. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Hasankeyf'i korumaya yönelik ikilemleri Tablo 4'te özetlenmiştir.

Tablo 4. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Hasankeyf'i Korumaya Yönelik İkilemleri

İkilem İfadeleri	f	f
Hasankeyf'i korumak	35	
Ilısu Barajı ve Hidroelektrik Santrali		5

Tablo 4 incelendiğinde, katılımcıların 35'inin (%87,5) Hasankeyf'in korumasını seçtiği, 5'inin (%12,5) baraj ve hidroelektrik santral projelerinin devamını tercih ettiği görülmektedir. Hasankeyf'i korumayı seçenler, önemli ve tarihi bir yer ve dünya ortak mirası olduğunu vurguladılar. Bu yer bir kez ortadan kalktı mı bir daha geri getirilemeyeceğini vurgulayan katılımcılar, kültürel mirasın ender ve yenilenemez özelliğini vurgulamışlar ve kaybının geçmişle ilgili bilgi kaybı anlamına geleceğini belirtmişlerdir. Ülkenin kalkınması için alternatif enerji kaynaklarının kullanılabilceğini ve Hasankeyf'in turizme açılmasının ekonomik kalkınma için sürdürülebilir olabileceğini öne sürdüler. Öte yandan baraj ve elektrik santrali projesinin devamını seçenler Hasankeyf'in tarihi ve kültürel önemini kabul ederken, bu projenin uygulanmasının hem bölgenin hem de ülkenin kalkınması açısından daha önemli olduğunu ifade etmişlerdir.

Diğer ekonomik temelli hikâye ise Ankara'nın tarihi Saraçoğlu semtinin yıkılması ve yerine bir alışveriş merkezi yapılması hakkındadır. Bu mahalle şehir merkezinde ve ofisler, alışveriş merkezleri, kafeler ve butiklerle çevrilidir. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının tarihi Saraçoğlu Mahallesi'nin korunmasına yönelik ikilemleri Tablo 5'te özetlenmiştir.

Tablo 5. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Tarihi Saraçoğlu Mahallesi'nin Korunmasına İlişkin İkilemleri

İkilem İfadeleri	f	f
Saraçoğlu Mahallesi korunmalıdır	37	
Alışveriş merkezi yapılmalıdır		3

Tablo 5 incelendiğinde, 37 (%92,5) katılımcının mahalleyi korumayı seçtiği, 3 (%7,5) katılımcının ise AVM inşa edilmesi gerektiğini tercih ettikleri görülmüştür. Tarihi mahallenin korunması yönünde görüş belirtenler, bir alışveriş merkezi yapılmasına karşı olduklarını vurgulayarak, zaten çok sayıda alışveriş merkezi olduğunu ifade etmişlerdir. Tarihi yapıların da ruhu olduğunu ve tarihi Saraçoğlu mahallesinin yaşatılmasının şart olduğunu

vurgulamışlardır. Her yere bir AVM yapılabileceğini ancak tarihi bir binanın değiştirilemeyeceğini belirtmişlerdir. Bunu belirterek, kültürel mirasın yenilenemez niteliğini vurgulamışlardır. Alışveriş merkezi yapmayı tercih eden üç katılımcı, bu mahallenin günümüz taleplerini karşılamadığını ve istihdam yaratmanın daha önemli olduğunu belirtmişlerdir.

Etnik-Milliyetçi Temelli İkilemler

Bu konudaki ikilem hikayesi, Türkiye'nin kuzeydoğu bölgesinde, özellikle Türkiye'nin kuzeydoğusunda, Gürcü ve Ermeni tarihi yapılarının Selçuklu ve Osmanlı tarihi yapılarına karşı korunmasıyla ilgilidir. Tüm bu tarihi yapılar şu anda ihmal, vandalizm, hazine avı vb. nedenlerle harabe haline gelmiştir. Katılımcılara, "Sınırlı bir bütçeniz olsaydı, paranızı hangisini korumak için hangisini kullanırdınız?" sorusunu sorulmuştur. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının bu soruya ilişkin ikilemleri Tablo 6'da özetlenmiştir.

Tablo 6. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Etnik-Milliyetçi Temelli İkilemleri

İkilem İfadeleri	f	f
Gürcü ve Ermeni tarihi yapıları korunmalıdır	5	
Selçuklu ve Osmanlı tarihi yapıları korunmalıdır		35

Tablo 6 incelendiğinde, katılımcıların 35'inin (%87,5) Selçuklu ve Osmanlı tarihi yapılarını korumak için ikinci ifadeyi seçtikleri, Gürcü ve Ermeni tarihi yapılarını korumak için katılımcılardan 5'inin (%12,5) ilk ifadeyi seçtikleri görülmektedir. İlk ifadeyi seçenler, karar vermenin zor olduğunu, ancak millî değerleri vurgulayarak sınırlı bir bütçeyi kendi tarih ve kültürlerini korumak için kullanacaklarını belirtmişlerdir. Bu katılımcılar açıklamalarında "kendi kültürümüz, kendi değerlerimiz, bizim tarihimiz, kendi tarihimiz" gibi ifadeler kullanmışlardır. Gürcü ve Ermeni tarihi yapılarını korumayı seçen diğer katılımcılar, bütçeyi farklı kültürlere saygı göstermek, turist çekmek ve ayrımcılık yapmamak için kullanacaklarını belirtmişlerdir.

Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Kişisel İlgilene Alanlarına Dayalı İkilemler

Bu temanın ikilem hikayesi, tarlasında Roma altın sikkelerini bulan bir çiftçiyle ilgilidir. Katılımcılara o çiftçinin yerinde olsalardı ne yapacakları sorulmuştur. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının yaşadıkları ikilemler Tablo 7'de özetlenmiştir.

Tablo 7. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Bulunan Hazine Konusundaki İkilemleri

İkilem İfadeleri	f	f
Hazineyi devlet görevlilerine teslim etmek	20	
Hazineyi yasa dışı yollardan satmak		20

Tablo 7 incelendiğinde, katılımcıların görüşlerinin iki farklı kategoride eğitim olarak kümelendiği görülmektedir. Katılımcıların 20'sinin (%50) hazineyi yetkililere teslim edeceklerini belirtirlerken, diğer 20'si (%50) ise hazineyi yasadışı yollardan satacaklarını ifade etmişlerdir. İlk grupta bulunan katılımcılar, bunun bir vatandaşlık görevi olduğunu ve bu hazinenin tüm millete ait olduğunu belirtmişlerdir. Bunu yaparak bir vatandaş olarak takdire

şayan bir şey yapmaktan mutlu olacaklarını ve hem taşınabilir hem de taşınmaz kültürel mirasın korunması gerektiğini söylemişlerdir. Bazıları bunu sadece temiz bir vicdanla uyumak için yapacaklarını ifade etmişlerdir. Bazıları dini inançları nedeniyle bunu yapacaklarını vurgulamışlardır. Ayrıca çaba sarf etmeden bir şeye sahip olmanın kimseye fayda sağlamayacağını da belirtmişlerdir. Katılımcılardan bazıları sikkelerin tarihsel önemine dikkat çekmiştir. Katılımcılardan 20'si, o çiftçi olsaydılar, sikkeleri Allah'ın armağanı olarak kabul edeceklerini, devletin onlara az ödül vereceğini, yasal sürecin uzun süreceğini, ailelerinin bakımından sorumlu oldukları gerekçeleriyle yasadışı olarak satacaklarını belirtmişlerdir.

TARTIŞMA ve SONUÇ

Bu çalışmada, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının somut kültürel mirasın korunmasına yönelik ikilemleri araştırılmıştır. İstanbul'daki tarihi camiler ve Bingöl'deki kiliselerle ilgili ikilem içeren hikayeler, dini yapıların korunmasına ilişkin ikilemleri keşfetmek için kullanılmıştır ve katılımcıların cami veya kilise olsun dini yapıları korumayı seçtikleri sonucuna ulaşılmıştır. Ancak camileri korumayı tercih edenlerin sayısının kiliseleri korumayı tercih edenlere göre daha fazla olduğu görülmüştür. Bu sonuçtan hareketle, somut kültürel mirasın korunmasında katılımcıların dini inanışlarının etkili olduğu söylenebilir. Başka ifade ile, somut kültürel mirasla ilgili neyin korunması gerektiğine dair bir karar verme durumunda mensup olunan din belirleyici olmuştur. Bunun yanında, katılımcıların, tarihi bir yapının (Bingöl'deki kiliseler) turizme açılarak bölgenin ekonomik büyümesine katkı sağlanabileceğine vurgu yaptıkları görülmüştür. Bu nedenle katılımcılar, bu yapı başka bir dine ait olsa bile bir ekonomik işletmenin açılmasından ziyade tarihi yapıların korunması gerektiğini belirtmişlerdir. Ancak katılımcıların İstanbul'daki tarihi camiler ile Bingöl'deki kiliselerin korunması konusundaki tercihleri karşılaştırıldığında, camilerin korunması tercihlerinin kiliselere göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Katılımcıların somut kültürel mirasın korunmasına ilişkin ekonomi temelli ikilemlerini ortaya çıkarmak için iki farklı ikilem hikayesi kullanılmıştır. Bunlardan biri, Hasankeyf köyünü sular altında bırakacak bir baraj ve elektrik santrali projesidir. Bu proje hem bölgenin hem de tüm ülkenin ekonomik büyümesi açısından da önemlidir. Katılımcılar, Hasankeyf'in korunmasının yanında, bu somut kültürel mirasın ender, yenilenemez ve değiştirilemez özelliklerini vurgulamışlardır. Bu sonuçların alan yazında vurgulanan özelliklerle benzerlik gösterdiği söylenebilir (Mckercher ve Du Cros, 2002; COUNCIL of EUROPE, 2014). Katılımcılar, Hasankeyf'in turizme açılmasının ekonomik kalkınma için sürdürülebilir olabileceğini belirtmişlerdir. Bingöl'deki kilise örneğinde olduğu gibi Hasankeyf örneğinde de katılımcıların tarihi mekânların turizme açılmasının sürdürülebilir kalkınma açısından daha faydalı olacağını düşündükleri görülmüştür. Somut kültürel mirasın turizm amaçlı kullanılması kültürel miras yöneticilerinin de çok sık yaşadıkları bir ikilemdir. Çünkü turizmin kültürel mirasın korunmasına katkısı olduğu gibi zararı da olabilmektedir (Fielden, 1993; Pieris ve Prematilleke, 1993, Mckercher ve Du Cros, 2002; Alkış ve Oğuzoğlu, 2005). Bu tarz, ekonomik temelli ikilemler çeşitli araştırmalarda da ortaya konulmuştur (Mossetto, 1994; Mawere, Mubaya ve Sagiya, 2013; Katsamudanga, 2014). Ekonomi temelli bir diğer ikilem hikayesi de Ankara'nın merkezindeki tarihi Saraçoğlu mahallesinin yıkılıp yerine bir alışveriş merkezi inşa edilmesidir. Katılımcılar, alışveriş merkezi yapımına karşı oldukları, tarihi yapıların da ruhu olduğunu ve bu mahallenin yaşatılması gerektiğini ifade etmişlerdir. Bu sonuçların da ilgili alan yazında belirtilen ifadelerle örtüştüğü

söylenbilir (Pieris ve Prematilleke, 1993; Ashworth, 1994; Pearson ve Sullivan, 1995; Mckercher ve Du Cros, 2002). Etnik-milliyetçi temelli ikilem hikayesi, Gürcü ve Ermeni tarihi yapılarının Selçuklu ve Osmanlı tarihi yapılarına karşı korunması hakkındadır. Katılımcılar, sınırlı bütçe kullanarak koruma sağlamak için bunlardan birini seçmek zorundadır. Katılımcıların çoğunun Selçuklu ve Osmanlı tarihi yapılarını korumayı tercih ettiği sonucuna ulaşılmıştır. Gürcü ve Ermeni tarihi yapıları da önemli olduğu için karar vermenin zor olduğunu, ancak sınırlı bir bütçe olduğundan dolayı bu bütçeyi kendi tarih ve kültürlerini korumak için kullanacaklarını ifade etmişlerdir. Bu sonucun, somut kültürel mirasın kimlik ifade ettiği için önemli olduğu yargısıyla benzerlik gösterdiği söylenebilir (Pearson ve Sullivan, 1995; Kiper, 2004; Madran ve Özgönül, 2005; Atasoy, 2010). Kişisel çıkar temelli ikilem hikâyesi, tarlasında altın Roma sikkeleri bulan bir çiftçiyle ilgilidir. Katılımcılara, eğer o çiftçinin yerinde olsalardı ne yapacakları sorusu yöneltilmiştir. Sonuçlar, katılımcıların eşit olarak iki gruba ayrıldığını ortaya koymuştur. Sikkeleri yasadışı satmak isteyenler, devletin vereceği ödülün çok düşük olacağı ve resmi işlemlerin zaman alacağı için bunu yapacaklarını belirtmişlerdir. Bu durumda yasalarla ilgili düzenleme yapmak, kültürel miras konusunda farkındalık yaratmada etkili olabilir. Bu sonuçtan hareketle, sikke gibi taşınabilir kültürel miras söz konusu olduğunda, katılımcıların binalar gibi taşınmaz kültürel miras hakkındaki korumacı bakış açılarının değiştiği söylenebilir. Katılımcıların, ekonomik nedenlerle karşılaştırıldığında başka bir kültürün veya bir dinin tarihi yapılarının korunması fikrine karşı olmadıkları söylenebilir. Bununla birlikte, başka bir kültürle/dinle karşılaştığında katılımcıların kendi kültürlerine/dinlerine öncelik verdikleri sonucuna ulaşılmıştır.

ÖNERİLER

- Bu çalışmanın sonuçları mevcut çalışma grubu ile sınırlıdır. Bu bakımdan, genelleme yapmak için daha büyük bir örneklem ve nicel araştırma yöntemi ile çalışmaların yapılması,
- Öğretmenler, öğretmen adayları ve öğrencilerle benzer araştırmaların yapılması,
- Öğretmen adaylarının, öğretmenlerin ve öğrencilerin etnik-milliyetçi bakış açısını ortaya koyması için farklı örneklem grupları ve farklı ülkelerde benzer çalışmaların yapılması,
- Öğretmen adaylarının kültürel miras duyarlılığına katkı sağlamak ve bunu öğrencilerine nasıl aktaracaklarını öğretebilmek adına lisans düzeyinde bir ders konulması önerilebilir.

Etik Metni

“Bu makalede dergi yazım kurallarına, yayın ilkelerine, araştırma ve yayın etiği kurallarına, dergi etik kurallarına uyulmuştur. Makale ile ilgili doğabilecek her türlü ihlallerde sorumluluk yazara aittir.”

Yazar (lar) Katkı Oranı: Yazarın bu makaleye katkı oranı %100'dür.

KAYNAKÇA

- Alkış, S. & Oğuzoğlu Y. (2005). Ülkemiz koşullarında tarihi çevre eğitiminin önemini ve gerekliliğini artıran nedenler. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18 (2), 347-361.
- Ashworth, G.J. (1994). From history to heritage – from heritage to identity: In search of concepts and models. In, G.J. Ashworth & P.J. Larkham (Eds.), *Building a New Heritage: Tourism, Culture and Identity in the New Europe* (pp. 13-30). New York: Routledge.
- Aslan, Z. & Ardemagni, M. (2006). Introducing young people to the protection of heritage sites and historic sites. <http://www.iccom.org>
- AUSTRALIA ICOMOS (2000). The Burra Charter: AUSTRALIA ICOMOS Charter for Places of Cultural Significance 1999. <http://australia.icomos.org>
- Atasoy, F. (2010). Kültürel mirasımızın kültür yolu bağlamında değerlendirilmesi. *Türk Yurdu*, 275, 40-46.
- Aydın, F. (2009). Teknolojinin doğasına yönelik fen bilgisi öğretmen adaylarının görüşlerinin ve kavramlarının gelişimi ve öğretimde ikilemlerin etkililiği. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Azrak, S. & Yalçınkaya, E. (2020). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin tarihi kültürel miras eğitimine ilişkin görüşleri (Denizli Şehri Örneği). *Kastamonu Education Journal*, 28(3), 1307-1320.
- Bektaş, C. (1992). Koruma onarım. İstanbul: YEM Yayınları.
- Borman, T. (2004). Education at English heritage. The Hague Forum 2004 (33-35). <http://www.europanostra.org/documents> (2014).
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç-Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. & Demirel, F. (2008). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- COUNCIL of EUROPE (2014). Council of Europe Framework Convention on the Value of Cultural Heritage for Society, Faro 27.10.2005. <http://conventions.coe.int/Treaty/EN/Treaties/Html/199.htm>
- COUNCIL of EUROPE COMMITTEE of MINISTERS (2014). Recommendation No. R (98) 5E of the Committee of Ministers to Member States Concerning Heritage Education – 17 March 1998. http://www.coe.int/t/cm/adoptedTexts_en.asp
- Fairclough, G., Harrison, R., Jameson Jnr., J.H. & Schofield, J. (Eds.), (2008). *The Heritage reader*. New York: Routledge.
- Fielden, B. M. (1993). Conservation and tourism. In P.L. Prematilleke (Ed.), *Cultural Tourism* (pp.59-65). International Scientific Symposium. 10th General Assembly. Sri Lanka: ICOMOS.
- Gökmen, H. (2014). Mimarlık ve çocuk çalışmaları: Yapılı çevre eğitimi. *Mimarlık*, 352, <http://www.mimarlikdergisi.com>
- Gürdoğan Bayır, Ö. & Çengelci Köse, T. (2019). Kültürel miras ve korunmasına ilişkin ortaokul öğrencilerinin görüşleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 27(4), 1827-1840. <http://www.unesco.org/new/en/cairo/culture/tangible-cultural-heritage/>
- Hunter, K. (1988). Heritage education in the social studies. (ERIC Document No ED 300306).
- Karpuz, H. (1990). Eski eser ve anıtların korunmasında halkın eğitimi. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih – Coğrafya Fakültesi Dergisi, 34(1.2), 405-408.

- Katsamudanga, S. (2014). The dilemma of preserving intangible heritage in Zimbabwe. In: 14th ICOMOS General Assembly and International Symposium: 'Place, memory, meaning preserving intangible values in monuments and sites', 27 – 31 oct 2003, Victoria Falls, Zimbabwe. <http://openarchive.icomos.org/518/>
- Kemper, E., Stringfield, S. & Teddlie, C. (2003). Sampling strategies in social science research. In, A. Tashakkori, C. Teddlie (Eds.), Handbook of Mixed Methods in Social and Behavioural Research (pp. 273-296). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Kiper, P. (2004). Küreselleşme sürecinde kentlerimize giren yeni tüketim mekânları ve yitirilen kent kimlikleri. Planlama, 4, 14-18.
- Madran, E. & Özgönül, N. (2005). Kültürel ve doğal değerlerin korunması. Ankara: TMMOB Mimarlar Odası.
- Mawere, M., Mubaya, T. R. & Sagiya, M. E. (2013). Challenges, dilemmas and potentialities for poverty relief by heritage sites in Zimbabwe: Voices from Chibvumani Heritage Site Stakeholders. Journal of Sustainable Development in Africa, 15(1), 185-198.
- McKercher, B. & Du Cros, H. (2002). Cultural tourism: The partnership between tourism and cultural heritage management. New York: The Haworth Hospitality Press.
- Mossetto, G. (1994). The economic dilemma of heritage preservation. In, A. Peacock, I. Rizzo (Eds.), Cultural Economics and Cultural Policies (pp. 81-96). Netherland: Springer, Kluwer Academic Publishers.
- Öztürk, S. & Enez, K. (2015). Determination of the perceptions of secondary education students towards environment and nature. Journal of Environmental Protection and Ecology, 16(2), 723-732.
- Patrick, J.J. (1989). Heritage education in the school curriculum. Paper Prepared for the National Trust for Historic Preservation and the Waterford Foundation. (ERIC Document No ED 315 333).
- Pearson, M. & Sullivan, S. (1995). Looking after Heritage Places: The Basic of heritage planning for managers, landowners and administrators. Melbourne: Melbourne University Press.
- Pieris, S. & Prematilleke P.L. (Eds.) (1993). Cultural tourism, tourism at world heritage cultural sites: The site managers handbook. ICOMOS, Sri Lanka.
- Sey, Y. (2014). Sürdürülebilir kalkınma / tarihi kültürel mirasın korunması. Çevre ve Sürdürülebilir Kalkınma Tematik Paneli, Vizyon 2023: Bilim ve Teknoloji Stratejileri Teknoloji Öngörü Projesi. <http://www.tubitak.gov.tr>
- TDK (1988). Türkçe Sözlük 1. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Wilhelm, N. (2014). Voyage to the heart of the heritage: Our heritage explained to children. Heritage and education: A European perspective: The Hague Forum 2004 (25-27). <http://www.europanostra.org/documents>
- Yildirim, A. & Şimşek, H. (2006). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. Ankara: Seckin Yayınları.

EK 1

İkilem Hikâyeleri

Hikâye 1. İstanbul Tarihi Yarımada: Trafik

Tarihi yapılara zarar veren unsurlardan biri de yoğun trafiktir. Yoğun trafik toprak zemine baskı yapmakta ve bu da eski binaların temellerine zarar vermektedir. Bu durumun sonucu ise yakın ya da uzak gelecekte bu tarihi binaların yıkılması veya geri döndürülemez hasarların yaşanması olacaktır. İstanbul'da Ayasofya ve Sultan Ahmet' Camisinin de içinde olduğu tarihi yarımada araç trafiğine kapatılmıştır. Ancak Yenikapı'da kurulan Türkiye'nin en büyük feribot iskelesi, Avrupa ve Asya yakası arasında oluşturduğu yeni ulaşım arteriyle trafiği Suriçi'ne taşıdı. Buna ilaveten tam da Ayasofya ve Sultan Ahmet Camisi'nin yanından geçen bir raylı sistem inşa edilmiştir. Raylı sistemlerin gürültü ve titreşim gibi nedenlerle tarihi yapılara zarar verdikleri bilinmektedir. Yarımada'yı tehdit eden bir diğer proje ise Süleymaniye Camisi'nin dibinden ve daha birçok önemli yapının altından geçirilmek istenen metro (yeraltından) hattıdır. Sivil inisiyatiflerin ve bilim adamlarının metronun sur dışından geçirilmesi yönündeki önerilerine ve toprak alından çıkan arkeolojik kalıntılara karşın projenin uygulanmasını devam ediyor. Bunun yanında taksimden tarihi yarımada'ya ulaşan yeni bir metro yapılması kararı alınmıştır. Bu metro hattın ise Fatih Camii yanından geçeceği ve camiye zarar vereceği kent planlamacıları tarafından eleştirilmektedir. Diğer taraftan bu ulaşım hatları insanların bir yerden başka bir yere taşınmasında hem daha ekonomik hem de daha az zaman almaktadır. Görülüyor ki bu yeni metro hatları tarihi yarımada'daki tarihi yapılara zarar vermektedir. Bu tarihi yapılar arasında birçok eski Osmanlı yapısı ve camileri yer almaktadır. Bununla birlikte bu metro hatları ve raylı sistemlerin ulaşımı kolaylaştırdığı da görülmektedir.

a-Bu durumda siz yetkili olsaydınız, tarihi yapıların ve camilerin korunması için metro hattı inşaatlarını durdurur muydunuz? Yoksa,

b-İnsanların ulaşım rahatlığını düşünüp metro ve hafif raylı sistem inşaatlarına devam eder miydiniz?

Sebeplerini gerekçeleri ile ayrıntılı olarak yazınız lütfen.

Hikâye 2. Bingöl, Maden Ocağı – Kilise

Bingöl'ün Kığı ilçesinde 2 bin 100 rakımlı Kardêk Dağı'nda bulunan yıllardır tüm tahribata ve ilgisizliğe rağmen ayakta durmaya çalışan Surp Hovhannes Kilisesi, bu kez yanı başında kurulacak olan maden ocağıyla tamamen yıkılma tehlikesiyle karşı karşıya. Bölgede tarihi yapılar, kimi yerde baraj ve HES'lerle, kimi yer maden ocaklarıyla kimi yerde ise, define avcıları tarafından bir bir yok ediliyor. Surp Hovhannes Kilisesi, 1800'lü yıllarda inşa edildi. 2011 yılında koruma altına alınmasına rağmen herhangi bir iyileştirme ve restorasyon çalışması yapılmadı. Kasım 2013 tarihinde maden ocağının kiliseye 100 metre uzaklıkta açılmasının uygun olduğu yönünde karar verdi. Halk arasından Vang Manastırı olarak da bilinen kilisenin, açılacak olan maden ocağıyla birlikte yıkılacağı belirtiliyor. Maden ocağı yörede bir ölçüde istihdam oluşturacaktır. Ancak Kültür Bakanlığınca tescillenen bu kültürel miras eserinin de çok zarar vereceği hatta tamamen yıkılmasına sebep olacağı da ortadadır.

Bu durumda siz yetkili biri olsaydınız;

a- Yörede istihdam oluşturacak maden ocağının açılmasına izin verir miydiniz? Yoksa,

b- Maden ocağının açılmasına izin vermeyip Kilisenin korunmasını mı sağladınız?

Sebeplerini gerekçeleri ile ayrıntılı olarak yazınız lütfen.

Hikâye 3. Ilisu Barajı Hidroelektrik Santrali ve Sular Altında Kalacak Hasankeyf Kültürel Mirası

Ilisu Barajı ve Hidroelektrik Santrali Projesi (Ilisu Projesi), 1954 yılında Dicle Nehri'nin toprak ve su kaynaklarının geliştirilmesine ilişkin çalışmalar doğrultusunda, DSİ tarafından başlatılmıştır. Ilisu Barajı; Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde, Suriye sınırına yaklaşık 45 km. mesafede, Dicle Nehri üzerinde inşa edilecek olup, tamamlandığında 1 200 MW kurulu güç ile yılda ortalama 4,120 GWh enerji üretecektir. Tesis işletmeye alındığında; gövde hacmi açısından Türkiye'nin 2., kurulu güç bakımından da 4. büyük barajı olacaktır. Ilisu Barajı ile üretilen elektrik enerjisi, şu an ülkemizde hidroelektrik santralleri vasıtasıyla üretilen enerjinin %10'unu oluşturacak. Bu enerji üretiminin yanı sıra Ilisu Barajında regüle edilen ve daha sonra inşa edilecek Cizre Barajına bırakılacak sularla Nusaybin, Cizre, İdil, Silopi ovalarında toplam 121 bin hektar alanın modern sulama teknikleriyle sulanması da mümkün olacak. Projenin çevresel sonuçları arasında şunlar vardır:

- Soyu tükenen hayvanları besin ve habitatlarının yok edilmesi
- Kitlesel balık ölümleri
- Çökme
- Su kalitesinde ciddi düşüş
- Su kaynaklı çatışmalarda artış (özellikle Türkiye ile komşu devletler arasında)
- Göletlerde biriken suyun yumuşatıcı etkisinden dolayı iklimde yumuşama ve doğal yaşamda canlanma

Bu zararlara ilaveten, 10.000 yılı aşkın bir tarihi geçmişe sahip olan Hasankeyf'teki kültürel varlıkların yok edilmesine neden olacaktır. Ilisu Barajı bölgesinde de başta Hasankeyf olmak üzere olağanüstü zengin bir arkeolojik mekân varlığı keşfedilmiş, bu keşiflerle Hasankeyf'in yaklaşık 12 bin yıllık bir yerleşim yeri olduğu ve UNESCO'nun on "Dünya Mirası" kriterinden dokuzunu sağlayan dünyadaki tek yer olma özelliğine sahip olduğu ortaya konmuş. Bu 10 kriterden bir tanesinin karşılanıyor olması bile bir alanın UNESCO listesine dahil edilmesine yetiyorken, Hasankeyf ve içinde bulunduğu Dicle Vadisi bu 10 kriterin 9'unu karşılıyor. Hasankeyf bu özelliği ile dünyanın en önemli alanlarından biri. Ilisu Barajı Projesi'nin hayata geçmesiyle bölgedeki 400 kilometrelik nehir yatağını kapsayan doğal alanların geri dönülmez biçimde zarar göreceği, ayrıca 300'den fazla arkeolojik alandan 83'ünün sular altında kalacak.

a- Bu durumda siz yetkili bir olsaydınız, ekonomik olarak Türkiye'ye katkı sağlayacak Ilisu Barajının yapımını devam ettirir miydiniz? Yoksa,
b- Hasankeyf'in korunması taraftarı mı olurdunuz.
Sebeplerini gerekçeleri ile ayrıntılı olarak yazınız lütfen.

Hikâye 4. Tarihi Mahalle mi, Alışveriş Merkezi mi?

Başkentin merkezi Kızılay'da 70 yıllık bir mahalle, Saraçoğlu Mahallesi. Alman mimar Paul Bonatz tarafından bir grup Türk mimarın da katılımıyla projelendirilen 642 dairelik Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk toplu konut projesi. "Türk evi" teması ile dikkati çeken ve yıllarca kamu kurumlarında çalışanların lojman olarak kullandığı konutlardan oluşan Saraçoğlu Mahallesi, bir süreden beri terk edilmiş durumda. Saraçoğlu Mahallesi, Ankara'da Kızılay kent merkezinin en can alıcı noktasında yer alan bir toplu konut alanı. 1940'lı yıllarda planlanmış bir alandır. Ulusal mimarlık üslubunun Cumhuriyet dönemi Türk mimarisinin en güzel yönlerini öne çıkaran bir yapısı var. Cumhuriyet dönemindeki ilk toplu konut uygulaması ancak sadece konut planlaması yapılmamıştır. İdare merkezi olarak yapılan bina yıllarca Çankaya Kaymakamlığı olarak kullanılmıştır. En son Halk Kütüphanesi olan yapı yıllarca Milli Kütüphane olarak hizmet vermiştir. Yani yalnızca konut alanı değil dinlenme yerleri, oyun alanları, sosyal tesisleri hepsi bir bütün olarak planlanmıştır. Geçmiş hükümetler döneminde de Kızılay'ın göbeğinde kalan bu alanın atıl bir alan olduğu, verimli kullanılmadığı, bir ticari değere dönüştürülmesi gerektiği yönündeki düşünceler dile getirilmiş, bazı girişimlerde bulunulmuştu. Günümüzde bu alana bir AVM yapılması planlanmaktadır. Burada, eğlence parkları, otoparklar, spor salonları, sinema salonları vb. insanların eğlenceli vakitler geçirebileceği aynı

zamanda alışveriş yapabilecekleri büyük bir kompleks düşünülmektedir. Aynı zamanda bu AVM belirli bir istihdam da yaratacaktır.

Bu durumda siz karar vermede yetkili birisi olsaydınız;

a- AVM yapılmasına karar verirdim, yoksa;

b- Saraçoğlu Mahallesinin tarihi dokusu ile korunmasını isterdim.

Sebeplerini gerekçeleri ile ayrıntılı olarak yazınız lütfen.

Hikâye 5. Çoruh'un Gürcü Kiliseleri Yok Oluyor

Çoruh nehri çevresindeki kiliselerin acilen kurtarılması gerekiyor. Baraj yapımları nedeniyle birçok kiliseye ulaşım yeterince zor. Çünkü bozuk olan yollar iyice bozulmuş. Turistler bile artık gitmiyor, kiliselerin bakımı yok. Camiye çevrilenler bile korunmamış, Hodeçur'daki kilisede olduğu gibi. Diğerlerinin hali içler acısı. Ya içinde ateş yakılmış ya duvarları boyanmış ya da içinde bomba patlatılmış! Buna bir de "define avcıları" eklenince kiliseler için tehlike çanları çalıyor artık. Bir kısmı Çoruh Nehri'nin kollarının suladığı Erzurum'un Tortum ilçesi sınırlarındaki bu kiliselerin, üçü de Artvin'de. Ermeniler'in inşa ettirdiği fakat daha sonra Gürcü krallıklarınca kullanılıp restore edilince Gürcü kiliseleri olarak bilinen yapılardan en önemlisi kuşkusuz İşhan Manastır Kilisesi. Yapı, Yusufeli'ndeki İşhan Köyü'nde. Manastırdan günümüze bir kilise ve bir şapel (küçük kilise) ulaşmış. Artvin'deki bir diğer yapı da Barhal manastırı. Yusufeli'nin Altıparmak Köyü'nde, Barhal Çayı'nın sağındaki yamaçta yer alıyor. Manastırdan günümüze bir kilise ve iki şapel ulaşmış. Yusufeli'ndeki Okhta Ecclesia Manastırı da aynı ilgisizlikten ve duyarsızlıktan nasiplenen yapılardan biri. Artvin'deki Gürcülerden ve Ermenilerden kalma kiliselerin durumu böyle. Acil bir önlem alınmazsa 10 yıl sonra bunlardan eser kalmayacak. Bununla birlikte, aynı yörede Selçukludan ve Osmanlıdan kalma çok sayıda tarihi yapı bulunmaktadır. Bunlar arasında, köprüler, çeşmeler, hanlar, kaleler ve camiler yer almaktadır. Bunların birçoğu bakımsızlık ve ilgisizlik, define arayıcılarının verdiği zararlar nedeniyle yok olma durumuyla karşı karşıyalar.

Elinizde sınırlı bir bütçe var bu durumda siz yetkili olsaydınız;

a- Elinizdeki sınırlı bütçeyi Gürcü ve Ermeni kiliselerinin bakım, onarım ve korunmasına mı harcardınız? Yoksa,

b- Selçuklu ve Osmanlı yapılarının bakım, onarım ve korunmasına mı harcardınız?

Sebeplerini gerekçeleri ile ayrıntılı olarak yazınız lütfen.

Hikâye 6. Tarlasında Define Buldu

Tarlasını süren ve isminin açıklanmasını istemeyen bir çiftçi, traktörün pulluğunun bir cisme takıldığını fark ederek durdu. Traktörden inerek cismin bulunduğu noktayı kazan çiftçi, içi sikkelerle dolu bir küp buldu. Çıkarırken bir kısmı yere dökülen tarihi paraları toplayan çiftçi, daha sonra bunları ne yapacağını düşünmeye başladı. Çiftçinin bir çocuğu Ankara'da bir tıp fakültesinde okumaktadır, dolayısı ile masrafları çoktur. Kızı ise İstanbul'da bir üniversiteyi kazanmıştır. Nasıl göndereceğini kara kara düşünmektedir. Bir diğer çocuğu ise liseye gitmektedir. Bu çiftçi baba patates yetiştiriciliğinden geçimini sağlamaktadır. Bu yıl yeterli yağış olmamış, dolayısıyla hasat da yetersiz olmuştur. Çiftçinin aynı zamanda çeşitli bankalara kredi borcu da bulunmaktadır. Tarlasında bulunduğu Roma dönemine ait sikkelerin değeri Yüz Elli Bin Türk lirası civarındadır. Ancak bunları devlete teslim ederse kendisine çok küçük bir ödül verileceğini, bunun da uzun zaman alacağını bilmektedir. Bu çiftçi uzun bir iç muhakemeden sonra irtibat kurduğu kişilere bu sikkeleri Yüz Bin Türk lirasına satmıştır.

Bu durumda siz olsaydınız ne yapardınız?

a- Sikkeleri devlet yetkililerine teslim ederdim.

b- Sikkeleri yasa dışı olarak satardım.